

THE SUNDAY MORNING BUSINESS HALACHA PROGRAM

שמיטת כספים/פרוזבול Week 4

גיטין ל"ז ע"ב 'המחזיר' עד המשנה
שו"ע ס"ז א', ביאר הגר"א
אגרות משה חו"מ ח"ב ט"ו

לז"נ ר' שמואל-ל יוסף בן ר' מרדכי אהרן ע"ה

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי א-ליעזר ע"ה

לז"נ ויצה בת ר' שמואל-ל זאב ע"ה
לז"נ לוי בן דוד שלמה
לז"נ שמואל-ל זאב בן לוי

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

גיטין ל"ז ע"ב 'המחזיר' עד המשנה

לו:

השולח

פרק רביעי

גיטין

מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה צבל יראה ועובד כוכבים שהלוי לשראל על חמנו אי הוה קמי עובד כוכבים מישראל לא מחייב ישראל אפי' משכנו בשעת הלואה משום דאליס שיעזדיה ללא חשיב מנאי ציד ישראל דדרשין לא ימלא מי שמנאי צידו למעוטי ייחד לו בית אפי' קיבל עליו אחריות כדאמרין בפ"ק דפסחים (דף ו.) ומיהו בפ"ק דקידושין (דף מ:) גבי קדשה במשכון אחרים¹ דמקודשת ומייתי מדר' יתחק (א) לרין לומר דדוקא במשכנו שלא בשעת הלואהו מקודשת דבפרק האומנין (ב"מ פג) משמע דלא מהי דר' יתחק להחייב צאוסין ולא חשיב אלא כשומר שכר אלמא לא חשיב כשלו לגמרי א"כ מליזה טעם נחשב כשומר שכר אם לא משום דהנהגה דקני ליה לקנות צו את האשה וקרקעות או בחליפין וא"כ בשעת הלואהו אינו יכול לקדש צו את האשה:

לא שביק דותירא ואבי' איסורא. אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן אפי' צלא שבעה:

לעולם לפני יאוש בו לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה. ה"ה דמני למימר לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא:

דלמא מימנני ואלא פרקי ליה. וא"ת מהאי טעמא כשפדלו לשום עבד ישמעעל לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחצירו ולא שייך האי טעמא אלא כשפדוהו לשם מלוה לשם בן חורין:

בין כך ובין כך ישמעעל כדחוקיה. פירש בקונטרס לרבו ראשון וכן מגיה ר"ת דאי כשפדלו לשם עבד ישמעעל לשני יפיל עמו לגיסין כדי שריות לענין מליאה ומתנה דלא קני ליה שני אלא למעשה ידיו ופעמים נמי שהוא שונה לרבו ראשון מתמול שלשום ומפחיע עמו ממנו ומיהו

המחזיר חוב לחבירו בשביעית. בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו ולא שהחזירו שביעית עומה דא"כ לא הוה צריך למימר משמט אני דקי"ל² אין שביעית משמטת אלא בסופה: צריך. המלוה שיאמר לו משמט אני: ואם אמר לו איני כן. אני רוצה להחזירו לך: שנאמר וזה דבר השמטה. לרין לומר דיצור של שמטה: ותל"י ליה. אם היה רוצה לחזור צו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד לאמר ליה אע"פ כן: עד דאמר הכי. במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש דלא צרי דינא קתבע ליה ולא משום חוב: הוה מסיק ביה רבה זווי. היה נושה צו מעות רבה היה המלוה: או"ל לגביה. אפי' אחת לגבי אבא בר מרתא: אמר. רבה לא הוה צו דעתא דהאי (ב) מדרבנן מעיקרא דהוה ליה למימר אע"פ כן: כיון דתקון רבנן פרוזבול. ומנאי למיגבי צהיתרא: לא שביק דותירא. דמלוה³ צלא פרוזבול למימר הוה לי ואבד ואכיל איסורא: הרי אלוי לא יפרעו. צמחצות צפרק הכותב אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרמך צדעטין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת: אינו צריך. דנאמן לומר אבד: מרתני⁴ עבד. כנעני: שנשבה ופדאוהו. ישראלים אחרים: ישמעעל. צגמי מפרש: גבמי אי לפני יאוש. של צעלים הראשונים פדאוהו מן העובד כוכבים: לשום עבד אמאי ישמעעל. וקס"ד לרבו ראשון ואמאי הרי נחייאש: ולשום עבד. על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד צו: ישמעעל לרבו ראשון. דשני לא קנה דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה לפני יאוש והרי הוא כגזולו ממנו: כך מצוה לפדות את העבדים. וליכא למיחש למימנני ולא פרקי: לרבו שני. ולהמנו פריך

⁶ המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אע"פ כן יקבל הימנו שנאמר (א) וזה דבר השמטה אמר רבה ויתלי ל' עד דאמר הכי איתניבא אביי כשהוא נותן לו באל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה יתלי ליה נמי עד דאמר הכי אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זווי איתניבא ניהליה בשביעית אמר ליה משמט אני שקלינהו ואול אתא אביי אשכחיה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר אמר ליה הכי הוה מועשה אול לגביה אמר ליה אמטת ליה זווי למר אמר ליה אין אמר ליה ומאי אמר לך אמר ליה משמט אני אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן אמר ליה לא אמר ליה ואי אמרת ליה אף על פי כן הוה שקלינהו מינך השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אע"פ כן אול אמטינהו ניהליה ואמר ליה אף על פי כן שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא אמר רב יהודה אמר רב נחמן ינאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואבד ממוני⁵ מאי טעמא כיון דתקינן רבנן פרוסבול⁶ לא שביק דותירא ואכיל איסורא כי אתו לקמיה דרב יאמר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד⁷ כגון זה פתח פיד לאלם הוא תנן⁸ וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו פרוסבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתנאי המוציא שטר חוב צריך שיחא עמו פרוסבול וחכמים אומרים אינו צריך: מרתני⁹ עבד שנשבה ופדאוהו אם איני ירד ויחזירר את איניתי רי ירדני לא

גיטין ותלמוד בבלי - עמוד 86 כ גיטין תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שלחן ערוך השלם > מהדורת פריעדמאן > עמוד מס 153 יט חו"מ ג (זו - עד), קארו, יוסף בן אפרים (שלחן ערוך השלם > מהדורת פריעדמאן > יט חו"מ ג (זו - עד) קארו, יוסף בן אפרים) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ה' העיקר ששגת ש"ב כו'. והיינו על פי חשון הרמב"ם [פ"י משמיטה ה"ד], שעל פי חשון שנת פ"ט לאלף השישי היתה שנת שמיטה צמי בעל הטור, וצמי ר' לוי בן חביב שנת הרס"ד, וצמי הרב ב"י שנת ש"ו וש"ג, וצמי הרב מור"ם ז"ל שנת שכו', והכל עולה לחשון הרמב"ם, ועיין מה שכתבנו בדרישה [סעיף ט'] טעם הרמב"ם. ומחשון זה חשון שנת שמיטה שנת שכו', ומהיה עוד במהרה צמינו בשנת שכו', יהי רצון שנוכה במהרה צמינו לקיים המצוה כחוקה בשמיטה כפסים ושבתם הארץ לה'.

מהר"ק שורש ל"ב ומהר"ר איסרלן במרומת הדשן סימן ש"ד ובמהר"ל ז"ל אין לדקדק אחריהם ובחשון שנת השמיטה נפל מחלוקת ה'העיקר ששנת ש"ך ושנת שכו' היתה שמיטה ואם כן יהיה שנת של"ד הצע"ל שמיטה יהי רצון שיצנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויוכלו כי יצא של"ה לפרט"ה.

ב' ואין לדקדק אחריהם. עיין בב"מ [סעיף ה'] מה שכתב מהר"ם וסיים, והנמנע ועושה על פי הדין תבוא עליו ברכה:

שנת של"ד הצע"ל שמיטה יהי רצון שיצנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויוכלו

כי יצא של"ה לפרט"ה.

באר הגולה

שכותבים בשט"מ בין דרכים דמייס בין דרכים שאינם דמייס וכו', ולא ע"פ שלא היתה משונתם מקובלת כיון שאינו מפורש שלא תשמיט בשביעית, לא היה קוטר מנהגם כיון שהיתה להם טענה. וולע"ד שמה שכתב במשנה אחרת [שם סי' ב'] דהוה כאלו התנה שלא תשמיט בשביעית וכו', היינו צמח שהיו נוהגים לכתוב בין דרכים שאינם דמייס. ו. ע"ש שכתב דמן הקטם יש להחזיק כל המקומות דנוהגים בהם טענה שביעית ולהעמידם על דין מורה וכו', אל"כ יתברר שהוא מן המקומות שנהגו לגבות שטרות שעברו עליהם שביעית וכו'. ופסק, שטר שיש בו אחריות אין השביעית משמטתו כבית שמאי, וכדפסק רב אסי שם [גיטין] דף ל"ז ע"א. ה. וכתב שאר הרב בעל שני לוחות הצריח שם דף ע"ט ע"כ [נח"א שער האותיות סוף מצות התלויות בארץ], צמח להוציא אתם בענין שמיטת כספים שנהגו אף בחוץ לארץ וכו', והדבר קל לתקן ע"י פרחצול וכו'. וכן כתב הרב ב"ח [סעיף ה'] שנשארצב המנהג בלי טעם לגמרי וכו', והנמנע ועושה על פי הדין תבוא עליו ברכה. ושנת השמיטה היתה א"ה שנת מכ"ה, השי"ת יחזינו ויחייט את הגאולה למנות גם היוכלו.

הרבה מאל: (ליקוט) ומהר"א איסרלן בתה"ד כו'. עיין חו"ס דקדושין ל"ז ב' ד"ה כל כו', וצולין ו' א' סוף ד"ה והמיר ועוד י"ל שמה כו': (ע"כ): ח. והעיקר. כפסק הרמב"ם בשם הגאונים בפרק עשרי דהלכות שמיטה [ה"ד] ע"פ הגמרא דערכין י"ג א' רב אשי אמר הך שית כו', וכרבנן, כמ"ש רש"י [שם].

שלחן ערוך השלם > מהדורת פריעמאן > עמוד מס 154 יט חו"מ ג (נו - עד), קארו, יוסף בן אפרים (הדפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אגרות משה חו"מ ח"ב ט"ו

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן טו

בשכח לעשות פרוזבול אם רשאי לכופו לשלם במדינותינו בזה"ל.

י"ב טבת תשכ"ז. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר דוד הכהן ראזענבערג שליט"א.

הנה בדבר מי ששכח מלעשות פרוזבול והלואה אינו רוצה לפרוע בשביל זה והמלווה הוא איש עני ורוצה לידע אם יכול לגבות ממנו באיזה אופן שיזדמן לו. הנה ראשית צריך לידע דאף להסוברים דהשמטת כספים הוא מדאורייתא, הא מפורש בסוף שביעית המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, ומשמע דאם אינו מחזיר הוא עול מצדו, דהא בגיטין דף ל"ז ע"ב הקפיד רבה על אבא בר מרתא דלא אמר לו אף ע"פ כן, ואם הוא רק דבר טוב כשמחזיר החוב אבל לא מעשה עולה, לא היה לרבה להקפיד עליו. וכן ממה דאמר רבה שם ותלי ליה עד דאמר הכי, ואם לא היה עולה מצד הלואה איך אפשר להתיר להכותו שהוא

לאו דלא יוסיף, וגם איך היה מועיל לפרש"י שהוא תליה על עץ ממש דהא לא יקנה כלל דהוי תליוהו ויהיב, ורק אם הוא חיוב מדברי חכמים אף רק חיוב להחשיבו לעושה עולה היה מועיל לקנות משום דמצוה לשמוע דברי חכמים כדאיתא בב"ב דף מ"ח ע"א, אבל אם רק יש מעלה בחזרתו ולא עולה כשלא יחזיר ודאי לא היה נחשב כזבין דהא לא אמרו לו חכמים שיש עליו מצוה להחזיר. ולכן ברור שהוא מצוה על הלואה להחזיר וכשלא יחזיר הוא עובר על דעת חכמים, ואף הרמב"ם פ"ט משמיטה הכ"ט שמפרש שרק מסבב בדברים, הא כתב הרדב"ז דלא פליג ורק שהוא דבר רחוק במציאות שיוכל לעשות כן, ואף אם נפרש שפליג כדמשמע מהכ"מ וכדסובר הרא"ש בגיטין (פ"ד סי' י"ט) כלומר שיהיו עיניו תלויות עד שיאמר כך, הוא רק שלא התירו לאנס ע"ז בהכאות וכדומה, אבל גם הם יודו דעובר על דעת חכמים דמפרש"י נשמע להרמב"ם והרא"ש דבזה לא מצינו שיפלו .

ובעצם ענין שמיטה בזה"ז הנה היו כמה מקומות אשר לא נהגו בשמיטת כספים ולא כתבו פרוזבול, ובתה"ד סימן ד"ש איתא אף על גב דכתב ר"י וכן ר"ת וכמה גאונים ורש"י ששמיטת כספים נהגת בזה"ז לא חזינו לרבנן קשישי בדורותינו דהוי מורין לנהוג שמיטת כספים ונתן טעם שרק במקומות הקרובים לא"י תיקנו רבנן שיהגו להשמיט כספים עיין שם, ואף הרא"ש שצווח ככרוכי'א כדאיתא בטור חו"מ סימן ס"ז סעי' ה' מסיק שאינו סותר מנהגם בסעי' ח' עיין שם, וכן הביא בד"מ בשם מהרי"ל וגם הרמ"א כתב אבל י"א דאין שמיטה נהגת בזה"ז, והוא הר"ה שהביא הגר"א (ואף שלא נמצא בס' המאור הובא בשם רז"ה בס' התרומות שער מ"ה אות ד') וכן סובר הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף בגיטין דף ל"ז, ומסיק הרמ"א ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו שאין נוהגין דין שמיטה כלל בזה"ז הרי דהרמ"א סובר כן לדינא, דלכן אף שאכשור דרי לענין זה ונהגו לכתוב פרוזבול, אפשר הוא לא מפני שהכריעו דורות האחרונים שהלכה כהסוברין דשמיטת כספים נהגת בזה"ז אלא דכיון שיש לתקן בפרוזבול שהוא ענין קל הנהיגו זה לרווחא דמילתא כהראב"ד שכתב דרך ממת חסידות נהגו אלו שכתבו פרוזבול עיין שם, וממילא אולי לא נשתנה עצם המנהג דבני אשכנז דלא היו נוהגין בשמיטת כספים לדינא אף שהנהיגו לכתוב פרוזבול, כיון דמצינו שהראב"ד סובר דשייך בזה מדת חסידות, אין ראיה מכתובת פרוזבול, שגם באירע שלא עשו פרוזבול שלא היו גובין אז ומפסידין להמלוה. ולכן יש לנו לומר דעדיין יש לנו מנהג דורות הקדמונים באשכנז ובספרד שלא היו נוהגין בהשמטת כספים והיו גובין החובות גם בב"ד אף שנוהגין עתה לכתוב פרוזבול, דהרי אנו מבני בניהם וכמעט בכל הדברים אנו עושין כהרמ"א .

ועיין בערוך השלחן סימן ס"ז סעי' י' שנותן ג"כ טעם על מה שלא נהגו בהרבה מקומות בשמיטת כספים ולא חשו לכתוב פרוזבול, דכיון דאין כח בדייני ישראל לגבות אין תועלת בפרוזבול, ובלא תקנת פרוזבול לא היו מתקנים עצם השמטת כספים שיביא לעבור על הלאו דגם דורותינו לא אכשרו יותר מדורו של הלל הזקן, ואף שלכאורה טעמו נכון יש לפקפק משום דהתקנה להשמיט היתה כשהיו הדורות כשרים וממילא אפשר היא תקנה קבועה וכשנתקלקלו הדורות ועברו על הלאו תיקן עצת פרוזבול, ולכן אף שבדורותינו אין העצה מועילה, לא מתבטל תקנת השמיטה שתיקנו בשעה שהיו הדורות כשרים. וגם אפשר כיון שצריך היתר מב"ד לילך לגבות ע"י עש"ג = ערכאות של גויים = כדאיתא בחו"מ סימן כ"ו סעי' ב', הרי יש להחשיב גביה זו ע"י הב"ד, ונמצא שיש תועלת בפרוזבול שהוא כמסירה לב"ד דאם הב"ד יראו שאין יכולים לגבות בעצמן יתירו לגבות בעש"ג משום שג"ז הוא אופן מגביות הב"ד, ועיין בהגר"א סי' כ"ו סק"ה שציין להא דגיטין דף פ"ח דתנן ובעכו"ם חובטין אותו דשם נחשב זה כפיית דייני ישראל כדפי' התוס' שם, ואף של"ד לשם דהא שם אומרים העכו"ם החובטין עשה מה שישאל אומרין לך והעש"ג אף שהתירו ב"ד לדון לפנייהם עושין מצד עצמן, כוונת הגר"א הוא רק לענין זה שגם בזה שמתירין הב"ד לילך בעש"ג הוא כפיה של הב"ד והחלוק הוא רק ששם עושין העכו"ם הכפיה לשמוע לפס"ד של ישראל והכא הם כופין לעשות מה ששופט שלהם אומר, אבל מצד הב"ד הוא בכל אופן כפיה שלהם מאחר דלא הלך להעש"ג בלא היתר הב"ד. אבל אף שיש לפקפק אפשר סמכו גם על טעם זה .

והנה אם בשעת הלואה נתן הלואה טשעק /צ'ק/ שלו על זמן דאחר השמיטה הוא כקביעות זמן, ועוד יותר מזה שהוא נחשב גם כתשלומין מאחר שאסור לפסול טשעק בדינא דמלכותא, וכשבטל הטשעק /הטשעק,

הצ'ק/ נמצא התחלת חיובו הוא מאחר השמיטה, שבאופן זה אף בזמן הגמ' לא היה משמט. עכ"פ למעשה צריכים הלויים לשלם, ואם לא ימצא המלוה ב"ד שיזדקקו לו משום שיחששו להסוברים דמשמט, יכול אז למעבד דינא לנפשיה באופן תפיסה, ומסתבר דגם בעש"ג יכול לילך מכיון שלמנהג קדמונים אינו משמט שלדידהו מה שאין נותנים לו רשות לילך בעש"ג הוא שלא כדין, יכול גם בעצמו לילך בעש"ג אם אינו יכול לתפוס. דאף דבסימן ד' כתב הרמ"א דאף במקום שרשאי למעבד דינא לנפשיה אסור לעשות ע"י העכו"ם, הנה מאותו תה"ד עצמו דהביא הרמ"א משמע דבכה"ג רשאי, דהא רצה לומר מתחלה לרש"י דפי' אהא דאמר ותלי ליה עד דאמר אעפ"כ במתנה אני נותן לך דיכול לתלותו על עץ עד דאמר הכי משום דאין כאן לא יגוש דלאו בב"ד קתבע לו, דהוכיח מזה דהיכא שאין כופהו ע"י ב"ד לית ביה משום לא יגוש, שלכן בערכאות של נכרים דלאו בב"ד מיקרו כלל שרי לתובעו, ודחה דע"י נכרים עכ"פ אסור לעשווי משום דמכוער הדבר לעשווי ע"י נכרים ועוד דרך בכבר הביא הלוח החוב ואמר לו משמט אני יכול לתלותו לרש"י, עכ"פ למאי דהיה סבור תחלה היה מותר לתבעו בעש"ג, אף שלא נתנו לו הב"ד רשות, דהב"ד הא ודאי אין רשאים ליתן לו רשות לתבעו בעש"ג מאחר דנשמט החוב ואין יכולין הב"ד לכופו ואף לא לומר שהוא חייב, ונהי שמצד איסור שמיטה ליכא יהיה אסור מדין האיסור בכלל לילך בעש"ג אלא חזין שבכה"ג מותר, והוא מטעם שכיון שהב"ד לא יתנו לו רשות אף שכן הוא מן הדין, רשאי הוא בעצמו לתבוע בעש"ג מדין כפיית עצמו למאי דהיה סבור שהוא רשאי, וא"כ כ"ש כשהוא עושה כדין מאחר שכן היה מנהג קדמונים שלדידהו גם הב"ד צריכים ליתן לו רשות לילך בעש"ג שמה שאין נותנים מצד שרוצים להחמיר הוא שלא כדין שרשאי באם אינו יכול לכופו בעצמו לילך גם בעש"ג. ובזה לא שייך לומר גם שמכוער הדבר דרך כשנשמט החוב ממש מדין שמיטה ומחוייב גם הוא לומר משמט אני ורק שליכא עליו איסור לא יגוש כיון דכופהו שלא בב"ד ולא משום חוב, שייך לומר שכיון שהב"ד אסורין לכופו מכוער הוא שיכופ ע"י עכו"ם אף שעליו בעצמו ליכא האיסור מאחר דעכ"פ שלא כדין הוא, אבל הכא דכדין הוא כופהו לא שייך לומר שהוא מכוער כמו שלא אמרין שהוא מכוער כשנתנו לו הב"ד רשות. ובעצם הא דמוכיח הרמ"א דבעבד דינא לנפשיה אסור לעשות ע"י עכו"ם מתה"ד לא מובן לכאורה דהתה"ד הא כתב זה בדין כל דאליה גבר שהמרדכי סובר דאסור לתקוף ולאדם ע"י נכרים, שזה פשוט שיש לאסור דודאי לא יתקנו רבנן גם כשאנו אלים בעצמו אלא ע"י עכו"ם יהיה נחשב אלים דאין בזה סברת הרא"ש שסמכו שמי שהדין עמו ימסור נפשו יותר להעמיד שלו בידו ממה שימסור לאחר לגזול שלכן ודאי לא יתירו, ועוד דבכלל לא יסתלקו הב"ד מלדון ולשלחם לעש"ג שהוא דבר איסור, אבל כשהדין עמו והתירו לו למעבד דינא לנפשיה אפשר גם לעשות ע"י עכו"ם וצ"ע בראיית הרמ"א, ואף מהכפיה לשלם בשביעית שאוסר ע"י עכו"ם אף למאי דהיה סבור שמותר לכופו בעצמו אין ראייה משום שנמי הוא שלא כדין וצ"ע.

ולגבי הגדרת חברה בערבון מוגבל (קארפאריישן) א"א לומר שזו חטיבה בפני עצמה כעין שמוזכר בדרכי תשובה סי' ק"ס ס"ק ט"ו ושמיילא השותפין אינם אלא כפועלים, שטעם זה אינו כלום, וממילא אסור להניח לשותפו לחלל שבת, ואם אין עצה אחרת יכול לעשות עמו כמו שעושים בשותפות עם עכו"ם (ועי' גם מש"כ באג"מ או"ח ח"ד סי' נ"ד).

וכשאחד תובע את חברו לד"ת אין התובע מחוייב להגיד להנתבע פרטי הדברים (ועי' לעיל סי' ו').

והנני ידידו, משה פיינשטיין.